

Asia: VN/1347/2021

Oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietinnöstä ja esittää kohteliaimmin seuraavat huomiot:

Kuluttajaliitto kiittää työryhmää kattavasta esityksestä oikeudenkäyntikulujen ongelmiin liittyen. On kuluttajien oikeusturvaa vaarantavaa, että oikeudenkäynnit voivat olla Suomessa hyvin kalliita eikä kuluttajalla ole välttämättä prosessin alussa mahdollista arvioida omaa kuluriskiä. Tämä saattaa johtaa siihen, että vaikka kuluttaja olisi saanut esimerkiksi kuluttajariitalautakunnassa itselleen myönteisen päätöksen selkeään oikeudelliseen kysymykseen, ei asiaa siltikään viedä tuomioistuimeen, mikäli yritys jättää suosituksen noudattamatta. On erinomaista, että tuomioistuinratkaisun hakemista helpotetaan.

Kuluttajaliitto kannattaa lähtökohtaisesti esitettyjä muutoksia ja esittää vielä tarkentavia huomioita.

1) Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 14 §: muissa kuin summaarisissa asioissa yksityishenkilöille annettava arvio oikeudenkäyntikulujen todennäköisestä määrästä

Kuluttajaliitto kannattaa ehdotusta, että yksityishenkilölle on annettava arvio oikeudenkäyntikulujen todennäköisestä määrästä. Voidaan olettaa, että henkilöllä, jolle oikeudenkäynti on ehkä poikkeuksellinen ja ainutkertainen tilanne elämässä, ei ole kykyä välttämättä edes suuntaa antavasti arvioida kulujen suuruutta. Kuluttajaliitto yhtyy siihen näkemykseen, että saamalla arvion oikeudenkäyntikulujen suuruudesta, henkilöllä on paremmat mahdollisuudet arvioida niitä taloudellisia riskejä, joita oikeudenkäyntiin liittyy. Oikeudenkäyntejä työkseen hoitavalla taholla on lähtökohtaisesti kuluttajaa paremmat mahdollisuudet olla jo valmiiksi tietoinen kulujen arvioidusta suuruudesta taikka hänellä on mahdollisuus selvittää ja arvioida kulujen suuruutta.

Vaikka mietinnössä esitetyllä tavalla arvioita saatetaan antaa jonkin verran jo nyt, on Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan ehdotettu muutos lakiin tarpeellinen, jotta arvion antamisesta tulee pääsääntö. Lisäksi arvio on tärkeä saada kirjallisesti sisältäen erittelyn, sillä oikeudenkäynnin käynnistämiseen liittyy mahdollisesti paljon uutta informaatiota yhdellä kertaa ja tällöin annettu selvitys kulujen määräytymisestä saattaa unohtua.

Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan jatkovalmistelussa tulisi vielä selvittää soveltamisalan laajentamista etenkin tarkastellen riitaisia hakemusasioita ja muita kuin syyttäjän eteenpäin viemiä rikosasioita. Näihin liittyy paljon samoja kysymyksiä kuin mitä on mietinnössä esitetty riita-asioista. Riitaisissa hakemusasioissa omatkin kustannukset saattavat nousta sen verran suuriksi, että jo omista kustannuksista olisi perusteltua edellyttää arvion antamista. Oikeudenkäyntikulujen suuruutta on myös tärkeä voida arvioida, mikäli luonnollinen henkilö suunnittelee itse käynnistävänsä rikosprosessin.

Kuluttajaliitto suhtautuu varauksella mietinnössä esitettyihin näkemyksiin hinta-arvion sitovuuden kielteisistä vaikutuksista ja jatkovalmistelussa tulisi tarkastella paremmin yhteensopivuutta tällä hetkellä eduskunnan käsittelyssä olevan HE 48/2022 vp:n (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta) hinta-arviota, lisätöitä ja neuvontavelvollisuutta koskevien pykälien kanssa. Oikeudenkäynteihin liittyviin palveluihin ei liity sen enempää epävarmuutta kuin eräisiin henkilöön kohdistuviin palveluihin, ja tästä huolimatta on katsottu parhaaksi esittää henkilöön kohdistuvissa palveluissa, ettei hinta-arvion tulisi poiketa yli 15 prosenttia ilman, että tähän on perusteltu syy ja asiakasta on etukäteen tiedotettu asiasta. Toimeksiannon laajuus ja palvelun kuvaus voitaisiin myös oikeudenkäynneissä määrittää etukäteen. Lisäksi ottaen huomioon oikeudenkäyntipalveluiden luonteen, luvan pyytämistä lisäpalveluiden suorittamiseen ei voida pitää mahdollisena. Tämä suojaisi kuluttajaa yllättäviltä lisäkustannuksilta. Yhdenmukaistamalla oikeudenkäyntikuluarvioon liittyvä sääntely muun kuluttajansuojasääntelyn kanssa, saataisiin kuluttajiin kohdistuvasta sääntelystä yhdenmukaisempaa, mikä parantaisi lainsäädännön selkeyttä.

Lisäksi mietinnön pohjalta jää hieman epäselväksi, missä määrin kuluttajalla on lupa luottaa annettuun arvioon ja mitä tapahtuu, jos suuntaa antava arvio ei edes suuntaa antavana heijasta toteutuneita kustannuksia, vaan on yksinkertaisesti täysin väärä arvio. Epäselvyyttä jää myös sen ympärille, miten tulee arvioida sitä tilannetta, jos elinkeinonharjoittaja jättää päivittämättä tehdyn arvion kulujen suuruudesta.

Kuluttajaliitto toivoo, että oikeudenkäyntikuluista jatketaan selvitysten ja tilastojen julkaisua, jotta alan toimijoilla on paremmat mahdollisuudet arvioida erilaisiin oikeuskysymyksiin liittyvien oikeudenkäyntikulujen suuruutta.

2) Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §: täysimääräisen oikeudenkäyntikuluvastuun kohtuullistaminen viran puolesta olisi mahdollista nykyistä lievemmin edellytyksin

Kuluttajaliitto kannattaa ehdotettua muutosta, että enää ei edellytettäisi täysimääräisen korvausvelvollisuuden kohtuuttomuuden olevan ilmeistä vaan, että viranpuolesta kohtuullistamisen kynnystä alennetaan. Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan, tämä voisi helpottaa erityisesti niiden asemaa, jotka eivät itse osaa vedota oikeudenkäyntikulujen kohtuullistamiseen.

Kuluttajaliitto pitää erityisen positiivisena, mikäli mietinnössä esitetty pitää paikkansa: esitetyillä muutoksilla voitaisiin alentaa kuluttajien kynnystä viedä kuluttajariitalautakunnassa voittamiaan asioita tuomioistuimeen, mikäli yritys ei noudata ratkaisusuositusta. Kuluttajaliitto toivoo, että esitetty muutos todella parantaa myös erilaisista lautakunnista tulevien ratkaisusuositusten noudattamista sen vuoksi, että yritys tiedostaa, että kuluttajalla on paremmat mahdollisuudet viedä asia tuomioistuimeen.

Toisaalta muutos tarkoittaa, että voittaneen asianosaisen omat oikeudenkäyntikulut jäisivät tämänhetkistä useammassa riita-asiassa kokonaan tai osittain hänen vastattavakseen. Lähtökohtaisesti kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisissä suhteissa kuluttaja on taloudellisesti heikompi osapuoli, joten kuluttajan voittaessa on tämä otettava huomioon, mistä johtuen pääsääntö tällöin olisi, että hävinnyt elinkeinonharjoittaja vastaisi molempien kustannuksista. Muussa tapauksessa nyt tehtävät ehdotukset saattavat kääntyä itseään vastaan ja voivat heikentää kuluttajan halua viedä asiansa oikeuteen.

Mietinnön mukaan: ”Kohtuullistaminen voisi olla jatkossakin perusteltua myös kuluttajan hävitessä jutun, jonka kuluttajariitalautakunta olisi aikaisemmin ratkaissut hänen eduksensa, vaikka asian merkitys ei olisi erityisen suuri (HE 107/1998 vp s. 20–21). Vastaava tilanne voisi syntyä myös silloin, jos vakuutettu olisi voittanut asian liikenne- ja potilasvahinkolautakunnassa, mutta hävinnyt sen käräjäoikeudessa.” On erinomaista, että lautakunnat huomioidaan näin. Kuitenkin mikäli mietinnön pohjalta päädytään tekemään hallituksen esitys, on syytä vielä tarkentaa, että edellä esitetty soveltuu kaikkiin tavanomaisiin ratkaisusuosituksiin antaviin lautakuntiin kuten muun muassa FINE:en (vakuutuslautakunta, pankkilautakunta, sijoituslautakunta) ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan.

Lopuksi:

Kuluttajaliitto kiinnittää vielä huomiota siihen, että oikeudenkäyntien kalleuteen sekä kestoon liittyvät ongelmat eivät yksistään ratkea nyt esitetyillä muutoksilla. Marinin hallitusohjelman tavoitteeksi nostettu toimivat oikeusprosessit ja oikeusturvan taloudellinen saatavuus ei siis vielä näillä muutoksilla ole täysin toteutettu. Tämän vuoksi on tärkeää, että oikeusministeriössä aloitettu selvitystyö pienten riita-asioiden menettelyn tarpeellisuudesta ja perustamisesta etenee samalla.

Kuluttajaliitto pitää kannatettavana, että laki saadaan voimaan mahdollisimman pian ja siksi mietinnössä esitetty muutaman kuukauden voimaantuloaika (valmisteluajan jälkeen) on riittävä.

Viimeisenä Kuluttajaliitto yhtyy vielä oikeudenkäyntikulutyöryhmän mietinnöstä Lausuntopalveluun jätettyyn apulaisprofessori Mika Launialan huomioon siitä, että myös kuluttajat olisi tullut olla edustettuna oikeudenkäyntikulutyöryhmässä.

Meriranta Emmi
Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry